

**TELEKANALLARNING KO`NGILOCHAR KO`RSATUVLARIDA(TOK-SHOU,
REALITIV SHOU) BOSHLOVCHINING NUTQIDAGI XATOLARNING
NAZARIY TASNIFI**

Hulkar Rajabova Farmonovna

Shahrisabz davlat pedagogika institute magistranti

Annotatsiya:Maqolada zamonaviy jamiyatda inson mavjudligining eng muhim sharti nutq o'zaro ta'siri jarayonida suhbatdoshni tushunish va nutq odob-axloq qoidalarini buzmasdan muloqot qilish qobiliyati ekanligi qayd etiladi.

Bu, ayniqsa, turli xil televizion dasturlarda sodir bo'ladigan ommaviy og'zaki muloqotda juda muhimdir.

Biroq, afsuski, zamonaviy kommunikativ amaliyotda televidenie nutqida tushunmovchilik, og'zaki tajovuzning namoyon bo'lishi, kategoriklik, kommunikantni eshitishni istamaslik kabi hodisalar kuzatiladi. Bundan tashqari, muloqot jarayonida ma'ruzachilar o'z maqsadlariga erisha olmaydigan holatlar mavjud, bu esa o'z navbatida muloqot samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ushbu hodisalar aloqa uzilishlarining paydo bo'lishiga yordam berishi tadqiq qilinadi.

Kalit so`zlar: OAV, metod, jurnalistika, kuzatish, zamonaviy kommunikativ, ma`ruza, mulohaza.

Ommaviy axborot vositalarining tiliga e'tibor qaratadigan tilshunoslarning fikriga ko'ra, og'zaki jurnalistika ulushi ko'payib, "ko'proq improvizatsiyalashgan, bo'shashgan va hissiyotli" bo'lishi yuqori o`ringa chiqqan. Bu masalani ko`ngilochar tok shoudan tortib, axborot, siyosiy, ijtimoiy ko`rsatuvlargacha boshlovchilar va sharhlovchilarning muloqot erkinligi, individual nutq xususiyatlari bilan bog'liq.

Ijodiy kasb egasi sifatida teleboshlovchining shaxsiyati ko'p qirrali. Uning individual xususiyatlarining timsoli ekran tasvirida o'z ifodasini topadi, uning asosiy xususiyati televidenie yulduzining tashqi ko'rinishi emas, balki uning kommunikativ xususiyatlari, jumladan diksiya, nutq uslubidir. Tomoshabinlar uchun ovoz va nutq teleboshlovchining tashqi ko'rinishi kabi shaxsiyatining ajralmas qismidir, chunki ular orqali uning hissiy, ruhiy va jismoniy holati ma'lum bo'ladi.

Agar zamonaviy inson endi kitob o'qiydigan emas, televizor ko'ruvchi shaxs ekanligini inobatga oladigan bo'lsak, so'nggi yillarda nutq me'yorlarini shakllantirish jarayonida televidenie va teleboshlovchining o'rni, shubhasiz ortdi. Hozirda ekrandan yangrayotgan nutq, afsuski, aniqlik va savodxonlik namunasi bo'lish o'rniga, "til me'yorining xiralashishiga" o'z "hissasini" qo'shmoqda. Kun davomida teleko'rsatuvlarni tomosha qilishda siz tilning siljishi, nutq va grammatik xatolarni sezishingiz mumkin. Ma'lumki, teleboshlovchilarning nutqi kamroq savodli bo'ladi, lekin nutq me'yorlarini shakllantirishga faol ta'sir qilishda davom etadi.

Tadqiqotlarimiz shuni ko'rsatdiki, "Sevimli" "Zo'r TV", "Milliy" kabi kanallarning qator "Uxlamaysizmi", "Yor-yor", "Sevimli kun", "Yurakdan gapiramiz", "Qirolicha", "Sevimli kun" " Besh ketdim" "Olov pazanda" ko'rsatuvlarida o'zbek tili beparvo munosabatda bo'lishadi.

So'nggi yillarda ommaviy nutqning ko'lami kengaydi. Mikrofonga kirish maxsus tayyorgarlikka ega bo'lmagan odamlarga berildi ("Uxlamaysizmi?"). Havoga "so'zlashuv" nutqi oqimi to'kildi. "O'qiydigan", "yozuvchi" odam "gapiruvchi" odamga aylandi. Va agar ilgari aniq belgilangan matnlar professional diktorlar og'zida standart bo'lib yangragan bo'lsa, bugungi kunda "so'zlashuv tili" istagi, afsuski, orfoepiya qonunlari bo'yicha elementar bilimlar bilan qo'llab-quvvatlanmaydi. Darhaqiqat, bugungi kunda ommaviy axborot vositalari, afsuski, benuqson o'zbek tili nutqi namunalarini tarqatish vositasi bo'la olmaydi. Aksincha, aksincha: senzuraning bekor qilinishi, ommaviy axborot vositalari erkinligi darajasining oshishi ko'pincha jurnalistlarning o'ziga va nutqiga nisbatan talabchanligining pasayishiga, shuningdek, ommaviy axborot vositalari tomonidan qo'yiladigan talablarning pasayishiga olib keldi. Kanallarning xodimlarining nutq madaniyati va ularning "nutq ishlab chiqarish" darajasi bo'yicha boshqaruvi sustlashdi.

Boshlovchi nutqdagi xatolar turlari

Xato - bu adabiy nutq me'yorlarida tavsiya etilgan so'zlar, iboralar va jumladan foydalanishning umumiy qabul qilingan qoidalaridan chetga chiqishdir.

Bu qoidalar tarixan ikki shart - til tizimining tizimli qonuniyatlari va alohida shakllar, so'zlar va butun iboralarning shakllanishi va talaffuzi bilan bog'liq bo'lgan muayyan shartli kelishuvlar majmuasi ta'siri ostida shakllanadi.

90-yildan keyin mamlakat ijtimoiy-siyosiy hayotida jiddiy o'zgarishlar ro'y berdi. Shundan so'ng OAV faoliyatida o'zgarishlar mavjud tartibni ham o'zgartirdi va yangi, demokratik g'oyalarni kiritdi.

Bundan tashqari, texnik ommaviy axborot vositalarining hayotga keng kirib borishi, ayniqsa, yosh avlod o'rtasida kitobga nafaqat ma'lumot manbai sifatida qarala boshladi. Ma'lumki, so'zni o'z nutqida ishlatish eng muhim masaladir. Efirda yangrayotgan nutq va diktorlik kasbi vakillarining o'zlari tinglovchilarning aksariyati uchun namuna, nutq faoliyatini shakllantirish vositasi, estetik va madaniy ehtiyojlarni qondirish vositasi hisoblanadi.

Tadqiqotda xatoliklar ikkita katta guruhga - nutq va uslubiy bo'lish nuqtai nazaridan ko'rib chiqildi. Ishdagi ushbu tamoyil tufayli efirdagi eng ko'p uchraydigan xatolarni aniqlashga qaratildi. Ushbu tasnifdan foydalanib, teleboshlovchilar nutqidagi quyidagi asosiy qoidabuzarlik turlarini ko'rib chiqildi.

Leksik xatolar (nutq va uslubiy jihatdan mos emasligi)

Lug'at shunchaki til birliklari yig'indisi emas, balki bir darajadagi o'zaro bog'liq elementlar tizimidir. So'zlar ma'lum mezonlarga ko'ra guruhlariga bo'linadi. Masalan, qandaydir qo'llanish sohasi bilan birlashgan yoki bir xil grammatik belgilarga mansub bo'lgan so'zlarning tematik, lingvistik tashkiliy darajalarini ajratib ko'rsatish mumkin. So'z turkumidagi bunday tizimli munosabatlar paradigmatic deyiladi. Bunga misollar: antonimlar, sinonimlar, omonimlar va paronimlar.

Adabiyotlar ro'yhati:

1. Кодухов В.И. Введение в языкознание .-М.,1987.
2. Козлова М.С.Философия и язык.-М.,1972.
3. Колшанский Г.В. Логика и структура языка.-М.,1965.
4. Маслов Ю.С. Введение в языковедение.-М.,1975.

Google
Scholar

doi

5. Mirzayev M., Usmonov S., Rasulov I. O‘zbek tili. ”Tilshunoslikdan umumiy ma'lumot”bobi.-T.,1978.
6. Ne'matov H. O‘zbek tilining tarixiy fonetikasi.-T.,1992.
7. Ne'matov H., Bozorov O. Til va nutq.-T., 1993
8. Общее языкознание, Формы существования, функции, история языка. Под редак. Б. А. Серебренникова. Изд, ”Наука”- М.,1970.